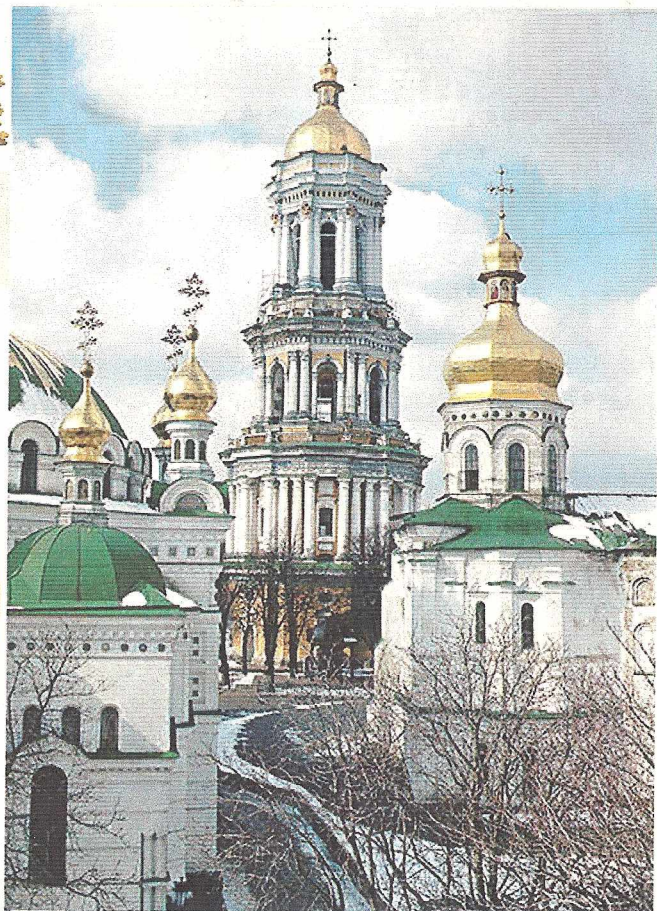

94(477)(082)
445

УКРАЇНА:
минуле і
сучасність

25. Коротаєва В. Класні години з історії України //Рідна школа. - 1996. - №5. - *С.33.

26. Богуш А.М., Лисенко Л.В. Українське народознавство у дошкільному закладі. - К.,1994.-С.20.

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ВПЛИВОВА СОЦІАЛЬНА ІНСТИТУЦІЯ РОЗБУДОВИ ДЕМОКРАТИЧНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА (НА ПРИКЛАДІ КРИВОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ)

Лобанова А.С.,

кафедри соціології, Криворізький державний педагогічний університет

Розбудова незалежної України пов'язується із оновленням, а подекуди і з формуванням нових соціальних інститутів. Однією з найважливіших і найвпливовіших соціальних інституцій, на наш погляд, є місцеве самоврядування. Світовий досвід та й власна десятирічна практика формування громадянського суспільства свідчать про те, що саме місцеве самоврядування є ефективним механізмом об'єднання і консолідації різних соціальних груп і прошарків населення на ґрунті регіонального патріотизму, національної ідеї та загальнолюдських цінностей. Саме завдяки його розвитку продуктивно використовується громадянська ініціатива, реально реалізуються права і свободи громадян, правилом, а не виключенням, стає активна участь населення у вирішенні регіональних проблем. Місцеве самоврядування - це основний центр розвитку суспільного життя, серцевина громадянського суспільства, яка "посилило громадянські цінності та ініціативу, реальну участь людей у рішенні життєво важливих проблем, зв'язки між громадянами і об'єднаннями громадян, створює умови для безконфліктної реалізації суспільних і особистісних інтересів, включаючи їх в загальний контекст державного будівництва" (1. 41).

Соціодіагностика суспільного життя, що протягом останніх десяти років проводиться кафедрою соціології Криворізького державного педагогічного університету, свідчить про те, що ідея регіонального самоврядування поки що в Україні не набула реального життєвого втілення. Перешкодою цьому спочатку була відсутність законодавчого забезпечення реалізації цього демократичного принципу (Закон “Про місцеве самоврядування в Україні” було прийнято тільки в 1997 році), а згодом - його недосконалість. Не дивлячись на безперечну цінність цього законодавчого акту, він містить в собі елементи занадто централістської орієнтації, що породжує непорозуміння між головами міських рад та місцевих адміністрацій з приводу розподілу управлінських повноважень. Варто зазначити, що в Законі не пропонується також правового механізму взаємодії громадян з державними органами влади, що, безумовно, гальмує активну їх участь в управлінні державою, залишаючи це громадянське право лише декларацією, але ж ніяк не реальним дійством.

Вивчення стану і особливостей суспільної свідомості мешканців Криворізького регіону (вибірка -1500 респондентів, пропорціональна за статтю, віком, сферою зайнятості) свідчить, що існують і суб'єктивні чинники, що перешкоджають повноцінній реалізації Закону. Вони полягають у відсутності належного рівня правової свідомості громадян, що відбивається скоріше у пасивному сприйнятті більшістю населення державотворчих процесів, ніж у активному втручанні в них. Так, на запитання “Чи хотіли б ви брати активну участь у процесі громадянського будівництва?”, тільки 18 відсотків відповіли: “так”, 22 відсотки - “скоріше так, ніж ні”, 32 відсотки - “скоріше ні, ніж так”, 22 відсотки - “ні”, 6 відсотків опитаних не змогли відповісти (соціологічне опитування проводилося у Криворізькому регіоні у травні 2001 року). Основними причинами, що заважають активній участі громадян у державотворчих процесах, на думку опитаних, є, насамперед, відсутність зацікавленості політикою (28,9 відсотків опитаних);

по-друге, відсутність достатніх правових знань щодо своїх прав і гарантій (31,2 відсотки); по-третє, безперспективність особистісного втручання в справи управлінської еліти (32,2 відсотки); по-четверте, відсутність політичних ідеалів, що заслуговують підтримки (32,4 відсотки) (зауважимо, сума відсотків перевищує 100, тому що респонденти могли обрати декілька відповідей). Результати опитувань свідчать, що серйозним гальмом на шляху запровадження дієвого місцевого самоврядування є також наслідки минулого радянського "демократичного" суспільства, в якому участь громадян в діяльності рад народних депутатів була чистою декларацією, а точніше імітацією народовладдя. В результаті чого, у свідомості людей склалися стереотипи марності особистісного втручання в "справи державні", даремності висловлювання своїх справжніх думок стосовно діяльності владних структур. Отже, реалізація правових засад регіонального самоврядування в Україні поки що гальмується певними перешкодами та проблемами, що закономірно виникли в процесі розбудови незалежної України.

Однак, досвід багатьох регіонів, в тому числі Криворізького - крупного індустріально-промислового центру країни, переконливо свідчить про певні досягнення саме в цьому напрямку формування громадянського суспільства. Розглянемо деякі особливості регіонального досвіду стосовно удосконалення діяльності місцевого самоврядування і залучення до його сфери широких кіл криворіжців. Зауважимо, що процес становлення місцевого самоврядування в Криворізькому регіоні, як і в Україні в цілому, носив (і продовжує носити) досить суперечливий і складний характер, що пов'язується з глибокою економічно-соціальною кризою, наслідки якої негативно вплинули на всі, без винятку, демократичні процеси. Тож в Криворізькому регіоні з 1991 року (як і в Україні в цілому) почався різкий спад виробництва по всім видам продукції. В 1996 році фактичне виробництво знизилось майже в 3 рази порівняно з 1990-м роком. Знизилася заробітна платня, на багатьох підприємствах вона просто не виплачувалася, почалося

скорення робочих місць. Кожний другий опитаний криворіжець боявся лишитися роботи (соціологічні опитування проводилися кафедрою соціології КДПУ систематично). Черги в крамницях свідчили про сталий дефіцит продуктів, товарів побутового призначення. По місту прокотилася “хвиля” страйків шахтарів, вчителів, медиків, працівників транспорту. Саме в цій складній ситуації, що була закономірною в умовах розпаду радянської держави, в “тканину” якої органічно вплітався народно-господарський комплекс Криворізького регіону як її “залізна серцевина”, виключну роль зіграла саме наполеглива спільна робота Криворізької міської ради народних депутатів, міськ- та райвиконкомів, керівників підприємств, що певною мірою контролювалася певними політичними і громадськими об’єднаннями, наприклад, такими, як незалежні профспілки шахтарів, міські осередки політичних партій і рухів. За цей складний період в місті не була закрита жодна школа чи лікарня, спортивна чи культурно-освітня установа. Регіональні владні структури при підтримці криворіжців поступово долали економічні проблеми шляхом реструктуризації підприємств гірничо-металургійного комплексу, реформування системи власності, запровадження ринкових механізмів господарювання. Важливим фактором створення економіко-правових засад по відродженню Криворізького регіону була підтримка місцевих ініціатив на державному рівні. Спеціально створена урядова комісія, враховуючи непересічну роль Криворізького регіону для країни (адже саме він забезпечує понад 6.0 відсотків внутрішнього валового продукту і 7.0 відсотків її експортного потенціалу) неодноразово виїжджала до міста з метою вивчення проблем народно-господарського комплексу регіону. Все це дало свої позитивні результати. Покращився фінансовий стан підприємств, припинилися руйнівні процеси в гірничо-металургійній галузі, була повністю ліквідована заборгованість по заробітній платні та пенсіям (до речі, Кривий Ріг був в цьому плані одним із перших міст в країні), збільшились надходження в міський бюджет, за рахунок чого була поширена мережа

установ соціального захисту населення, зокрема дітей-сиріт, інвалідів, людей похилого віку. Доречно зазначити, що за минулий 2000-й рік в цілому по місту отримано прибуток майже 300 млрд. доларів, рентабельність реалізованої продукції збільшилась, порівняно з попереднім роком, більш ніж на 20 відсотків, зовнішньоторговельний оборот товарів досяг 1.3 млрд. доларів, що сприяло не тільки збільшенню Пенсійного фонду, але й підтримці медичних, навчальних та культурних закладів і установ міста.

Оцінюючи результати перебудовчих процесів в Криворізькому регіоні, доцільно визначити об'єктивні чинники, що сприяли доланню кризових явищ і спричинили позитивні зрушення в соціально-економічному житті. На наш погляд, одним з них (можливо, найважливішим) чинником була саме професіоналізація регіональної управлінської еліти, в тому числі її лідера - міського голови Ю.Любоненка. Цілеспрямована професійна діяльність міського депутатського корпусу, численного загону керівників великих промислових підприємств була зорієнтована на збереження природного і людського потенціалу регіону. Але в цьому напрямку органи місцевого самоврядування не могли не опиратися на громадську думку. Тому і залучили до пошуку найоптимальніших шляхів відбудови регіону науковців, зокрема соціологів, для проведення соціологічних моніторингів, а також громадськість, як-то міські осередки різних політичних партій, ветеранські, жіночі, професійні і молодіжні організації. Консолідація зусиль тих криворіжців, які не були байдужими до долі свого краю, зробила свою добру справу у відродженні народно-господарського комплексу регіону. То був (вважаємо, і є) прояв регіонального патріотизму, який, безперечно, можна розглядати як наступний впливовий чинник долання кризових явищ в суспільному житті.

Суттєвим фактором, що сприяв стабілізації суспільної ситуації в регіоні, була діяльність засобів масової інформації, зокрема загальноміської газети "Червоний гірник",

Криворізького державного телерадіомовлення і муніципального телерадіоканалу "Рудана". З одного боку, саме цим ЗМІ як органам міської ради можна було б зауважити за деяку тенденційність у висвітленні міського життя, але з іншого, саме вони робили добру справу в складний період життя - сприяли ознайомленню криворіжців з позитивними здобутками в діяльності органів місцевого самоврядування, проводили "прямі телефони" з представниками міськ-, райвиконкомів, політичними лідерами, вченими, "круглі столи" з представниками всіх політичних партій, які мали свої осередки в Кривому Розі.

Таким чином, певні здобутки у діяльності органів місцевого самоврядування Криворізького регіону свідчать про позитивні зрушення в громадській свідомості та орієнтації активної частини громадськості на участь у вирішенні регіональних проблем. Разом з тим ця участь не буде ефективною доти, доки не буде удосконалено законодавчу базу місцевого самоврядування по частині, по-перше, прийняття муніципального кодексу та Закону "Про територіальні товариства"; по-друге, розробки і запровадження дієвого механізму зміцнення матеріальної бази органів місцевого самоврядування та надання їм певної самостійності шляхом виділення із держбюджету-2002 року 40 відсотків (не 36 відсотків, як заплановано в проекті бюджету); по-третє, законодавчого збалансування повноважень міських рад і місцевих адміністрацій, а також розподілу компетенцій центральної влади і органів місцевого самоврядування.

Література.

1. Андресюк Б. Самоврядування: чого ми від нього очікуємо? // Віче. -2000. --№1. -С.41.